

gyarságának átfogó jellemzésére, mint Solymár egy körmönfont című (*Néhány megjegyzés a jelleg problémájához a XX. századi magyar képzőművészet köréből*), ámde világosan s igazul érvelő kis tanulmányában. A kötet ilyen summázásai összegezik az itt-ott esetlegesnek ható részletmegállapításokat, s az egész művet megemelik: magasról, teljességében szemlélhetjük általa művészetünk szépséges tájait. (*Magvető, 1972.*)

KRISTÓ NAGY ISTVÁN

Gellért Sándor: Csillagok Suomi egén

A csillagok nem ismernek országhatárokat. Esténként egész Európa fölött ugyanazok a lámpácskák gyúlnak ki, egyformán megvilágítanak világvárosokat és tanyákat, ösvényeket és országutakat.

Mégsem ismerjük mindegyiket, de választhatunk közülük, s azt a néhányat, melyek beragyognak a szobánkba, számon tartjuk.

A finn irodalmi égbolton is ragyog jó néhány csillag, Gellért Sándor egy tucatszáma ki is tárta mikolai ablakát. Tizenkét költő ötvennégy versét gyűjtötte össze és jelentette meg.

A kötet születéséről maga vall: a nyelvgyakorlás, a költői-nyelvi erőpróba, a felfrissülés vágya indította. Az, hogy költészetének állóvizei a rokon művészet áramainak bevezetéséből jöjjenek új mozgásba. Mindkét értelemben rokon művészetről van szó. Nemcsak az északi testvérnép irodalmának megismerése és megismertetése a cél, hanem a hasonló sors szülte hasonló gondolatok tolmácsolása is vonzza a fordítót.

Válogatását a századvégi Ifjú Finnország mozgalom költőivel kezdi. A múlt században a svéd uralom alól felszabadulva, az orosz nagyhercegség autonómiáját élvezve, de kisebbségi helyzetét soha nem feledve, kezd magára találni a finn nép. Éldezik nemzetudata, s birtokában van már a világirodalmi rangot biztosító kincs: a Kalevala. Hazafiság, költői öntudat érzése s a népköltéssel való szoros kapcsolat jellemzi ezt az irodalmat. Cajandertől kezdve, aki a svéd nyelvű finn irodalmat szerzi vissza az anyanyelv számára, Eino Leino forradalmi lelkesedéssel dolgozott és minden műfajban alkotott valami jelentőset. Mindegyik költő munkássága átnyúlik századunkba, 1946-ban jelent meg az a legfiatalabb kötet, melyből idéz a fordító.

Nem kíván teljes képet nyújtani — csak azokat a hullámokat továbbítja, melyeket fogni tud állandó hullámhosszra beállított rádióján. Azt, hogy Cajander megírta a kemencepadka dicséretét, s az életét és munkáját egyébként szenvedélyesen szerető Leino sorsát átkozza, amiért költőnek született, azt, hogy a derűs humor könnyen megkeseredik; a természet sokszor pogány módon megelevenedik és ott lélegzik minden sorban — a hamar ellobbanó nyár és a hosszú, kegyetlen tél szüli a dalokat és a balladákat. Gellért tudja, hogy a népköltészet a legszebb dalokat ihleti, és ennek az ihletnek a hiányát megsínylik a gyengébb versikék. A rideg magánytól nemcsak a finnek és nemcsak Uuno Kailas szenved. Gellért Sándor is megérti a hálóban vergődő hal, a végtelenben didergő csillag, a kopár sivataggá vált lélek, a mozdulatlanságra ítélt bronzszobor panaszkodásait. Egén kétségtelenül Uuno Kailas csillaga világít legfényesebben. Ez a költő egész életében a halállal nézett farkasszemet, 1933-ban, 32 éves korában győzte le a tüdőbaj. Az ő versei képviselik a kötet gerincét, s a fordító az augusztusi Korunkban rámutat

néhány közös vonásra közte és Ady között. Ezek a fordítások sikerültek a legjobban. Gellért annyira magáénak érzi, hogy néha a verselést is megmagyarítja

„Össze van a / talpam vágva, / ezerjófű nincsen rája,
Lábujjaim / kőbe verem / hizik a föld / a véremen;”

Nem törekszik a versek filológiai pontosságú visszaadására. Címeiket, hasonlatokat, képeket változtat meg, figyelmen kívül hagyja, hogy a finn verstan a legutóbbi időkig nem fogadta el az asszonáncot — csak saját gondolatainak visszhangjára figyel. Maga mondja: „Eszerint a finn versek nem mások, mint alias Gellért Sándor? Úgy van. S hogyan állunk a szöveghűséggel? Csak a tartalmi hűségre törekedtem.”

De elválasztható-e a kettő?

Gellért Sándor hisz a fordítás lehetőségességében. Hisz abban, hogy ő is elősegíti a nemzetek, kultúrák egymásra találását, az emberiség összehozását. Ez a hite teszi értékessé munkáját. Aki meg akarja tudni, mit nyújt a finn irodalom egy mikolai költőnek, olvassa el ezt a könyvet. Csak gazdagodhat általa. (*Kriterion*, 1972.)

CSEPREGI MÁRTA

MŰVÉSZET

Évadkezdés a szegedi operában

A szegedi operatársulat idei első repertoár-előadásainak a megszokottnál is erősebben hullámozó színvonala arra lehet intő példa, hogy csak az a produkció tud friss, eleven maradni, melyben a mű zenei anyagának ihletett kibontása igényes és invenciózus rendezői munkával párosul. A dramaturgiai részleteiben tisztázatlan, a jelenetek beállítását, a szereplők mozdulatjátékát illetően elnagyolt produkciókban az előadások során fokozatosan a rutin, a sablonosság lesz az uralkodó. A színpadi játékban elkezdődő lazulás a zenei megvalósításra sem maradhat hatástalan. A baj, mely a színpadról indult el, bizony fenyegeti a zenekari árkot is. Szerencsére nem mindig éri el. A jó zenei megvalósítás valamennyire ellensúlyozhatja a színpadi játék fogyatékoságait.

És ez fordítva is igaz. A színpad ihletettséggel párosuló szervezettsége, belső fegyelme összefoghatja vagy legalább megtámaszthatja a produkciót, ha az együttes valamelyik része az adott pillanatban zeneileg indiszponált. Ha az állandó alap, az összetartó keret nincs meg, akkor a zenei megvalósítás feltételeinek kedvezőtlen irányba való változása a kudarc veszélyével fenyegetheti az adott előadást. Az énekes hangja roppant érzékeny, az énekkar és a zenekar, no meg a karmester koncentrációkészsége is változó. Nem lehet velük kapcsolatban mindig optimális állapotra számítani. Ebben a bizonytalanságban, a körülmények állandó változásában rejlik a színházi előadás varázsa, izgalmassága.

Jó példa erre az idei első szegedi *Rigoletto*-előadás. A Monterone, illetve a herceg szerepét éneklő Halmi László és Réti Csaba, valamint az énekkar hangbeli és zenei bizonytalanságának ellensúlyozására a produkció egészében épp a rendezői munka fogyatékoságai miatt nem voltak meg a lehetőségek. Az előadást végül is csupán a szegedi közönség legendás hidegvére vagy talán a tiltakozás gesztusaiban való járatlansága mentette meg. A *Macbeth*-előadásokon a jó zenei színvonallal ellentétben állt a vizuális élmény. Böröcsök István, aki a férfi főszerepet énekelte, a